

A láthatatlan muzeumi állatországban

Irta: Dékány András

Nem nagyon sokan tudják, hogy a Nemzeti Múzeum állattárának van egy másik része is, valamivel távolabb a központi épülettől, a Baross-utcában. Itt van a szíve magyar állatgyűjteménynek, itt dolgoznak tudósaink, ide érkeznek be az újabb példányok és csak itt lehet igazán látni, micsoda értéket jelent a magyar tudomány számára az állattani gyűjtemény. A Nemzeti Múzeumban csak a szemléltető részt látni, egyes példányait az állatországban, az emlősöknek, a madaraknak és a hüllőknek. A Nemzeti Múzeum épülete a mai kor követelményeinek túlságosan kicsi és rengeteg olyan példány van az állatországban, amelyet nem lehet kiállítani. Most még nem, de ha valóra válik a szép terv, az annyszor megálmodott természettudományi múzeum, akkor a szemléltető rész is telje-

síti majd kötelességét: az érdeklődők és az ifjúság számára valóban meg tudja majd mutatni, mit és mennyi anyagot gyűjtöttek össze idők folyamán a Nemzeti Múzeumnak a nagyközönség előtt máig kevésbé ismert állatországban.

Mert hol vagyunk még attól, hogy olyan épülettömbbel és olyan kiállítási lehetőséggel dicsekedhetnénk, mint például a newyorki természettudományi múzeum! A Baross-utcai épület modern tudósainak az az álma, hogy egyszer legalább megközelíthessék majd ezt a newyorki csodát. Ahol óriási termek vannak és a termekben elefántcsordák, gazella, antilop, gnu. és zebrafalkák láthatók, olyan környezetben, amely teljesen visszaadja a vadon színét és hangulatát. Hol vagyunk mi még egy nagy, impozáns, szemléltető múzeumtól!

Első lépés a „beszélő múzeum” felé

Nem csak arról van itt szó, hogy a természettudományi múzeumok százszázalékos hivatása a kiállított anyag. Valamivel többről is: a tudományos munkáról, azokról a kísérletekről, amelyekből meg lehet állapítani, milyen állatfajok ártalmasak a mezőgazdaságra, kertészetre, a földre, az emberekre és az állatokra. Odakint a nagyvilágban rendszeresen azt mondják, hogy a tudós ül az asztalánál és lopja az időt, pedig de messzire van, távolra mindez a mai tudóstól!

Itt a példa: ez a Baross-utcai épület, amely kifelé zárt egység, ajtaján nem lehet be idegen. Háromemeletes épület, itt van a Nemzeti Múzeum állatországának és a folyosókon fehérköpenyes férfiak járnak. Karbolszag, kámforszag terjeng a levegőben és belőse vödik annak a ruhájába, aki eltölt itt pár órát. Templomi csend van, némaság, semmi felesleges hang, vagy kiabálás.

Harmadik emelet balra: ez Szabó-Patay József osztálya. A hangyák, a termeszek, darazsak és méhek birodalma. A mikroszkópokkal és a különböző műszerekkel felszerelt dolgozószoba mellett ott van a nagy terem és ebben a teremben (padozattól a mennyezetig) szekrények, a szekrényekben pedig a bogarak tízezrei. És külön érdekessége ennek a helyiségnek, hogy itt látható a hangyaterárium, amelyet Szabó-Patay professzor készített, hogy a hangyák államát, életrendszerét és „társadalmi berendezkedését” tanulmányozhassa.

Amikor bekopog a a dolgozószobába, Szabó-Patay kezében ecset és előtte a sáskák csoportjának legnagyobb példányai. Aki nem látott még ilyen óriásokat, az nem is képzelel el, milyen hatással lehetnek rá ezek az arasznyi hosszú, madárnagyságú bogarak. A Nemzeti Múzeum látogatói számára készül itt a legközelebbi megjelentetés. Szabó-Patay preparálja, művészi kézzel festi az óriási, változatos alakú sáskákat, amelyek bizony idők folyamán elvesztették természetes színüket. Pedig színben is csodálatosak: rajtuk van a virágok minden ragyogó árnyalata, kezdve a fűzöldtől egészen a karminpirosig.

Hogyan készül el egy muzeumi elefánt?

Ugyanezen az emeleten van Éhik Gyula dr.-nak, a híres magyar zoológusnak is az osztálya. Ő az emlősök gyűjteményének legfőbb őre, rendezője és kutatója. Dolgozószobája tömve agancsokkal, szekrényekkel és asztalokkal, hogy szinte nehéz egyetlen lépést is tenni ebben a helyiségben. Az agancsok távoli országok hírdetői s képviselve van itt India, Ázsia, sőt még Ausztrália is. Éhik dr. fáradhatatlan ember, aki szintén azt érzi, hogy nagy szükség lenne az új természettudományi mu-

— Nézd, — mutatja Szabó-Patay az egyik üveggel fedett, ládaszerű dobozt, — ez az első lépésünk a „beszélő múzeum” felé. Mert természetesen mi is modernizálni akarunk és lassankint úgy formáljuk át a gyűjteményünket, hogy abban mindenki gyönyörködhesen és főleg mindenki megértse, mit lát!

Nem lehet elképzelni szebben és rendszeresebben összeállított csoportokat, mint az itt látható preparátumok. Ebben a dobozban például azok a sáskák vannak, amelyekről annyi sok mindent hallhatunk a nyári időszakban. Mellettük kis térképek beragasztva és ezeken vörös foltok jelzik, hogy a marokkói sáskának, vagy az egyiptomi sáskának hol van az elterjedési határa. És külön, nagybetűkkel nyomtatott szöveg meséli el, miért veszedelmesek a sáskák, hol és mikor okoztak nagy pusztítást a gabonaföldeken. Egész kis történelem és természetrajz van itt, egyetlen kartonlapocskán.

— Ha nálunk feltűnik valamelyik sáskafaj, — mondja Szabó-Patay, — akkor azt hozzánk küldik be meghatározás végett. Mert vannak olyanok is köztük, amelyeknek közeledtét rémület előzi meg... pedig kár minden rémüldözés, mert a mi növényeinkre ártalmatlanok. Ilyen az egyiptomi sáska, amiről az avatatlanok még most is azt hiszik, hogy kárt okoz nálunk. Jöhetnek, de el is pusztulnak itt, anélkül, hogy megrágnák növényeinket. Látod, ezt eddig senki se olvashatta ki a tudományos meghatározásból, de a beszélő múzeum elmondja majd ezt is.

Beszélő múzeum, így hívják itt az állatországban a legközelebbi muzeumi stílust. Pongrácz Sándor dr., az új, agilis igazgató és munkatársai elhatározták, hogy lassanként átforgalmazzák mindent, szinte amerikai mintára, hogy senki se unja el magát, ha megnézi a szemléltető gyűjteményt, sőt tudásban gazdagodva térjen onnan vissza. És mindezt sajátkezűleg készítik el, gyakornokok és asszisztensek nélkül. Mert erre most nem telik és ezért a kiváló emberek, tudományos kutatásaikat megszakítva, így hoznak áldozatot a nagy cél érdekében.

Tervek vannak, Lendl Adolfé, Pongrácz Sándoré, de a kivitelezés nehezen indul meg, mert nincs pénz. De Éhik is azon van, ha egyéni áldozatok árán is, de az, amire szükség van, elő kell teremteni. Átrendezeni, átjavítani a régi anyagot és pótolni ott, ahol kell.

Pótolnivaló pedig sok van, mert a háború és az utána következő évek megakasztották a fejlődést. Tudományos expedíciókat, gyűjtőutakat nem lehet rendezni és ebből az épületből nagyon sokan

fájó szívvel olvassák azokat a jelentéseket, amelyek a külföldi tudományos lapokban arról számolnak be, hogy ebben és ebben a múzeumban most megint egy gyűjtőexpedíciót szerveznek!... Nálunk még mindig az az anyag a legnagyobb, amelyet sok évtizeddel ezelőtt Xantus János gyűjtött össze. Xantus János nemcsak a mi múzeumunk anyagát, hanem a washingtoni híres gyűjteményt is megalapította. Szabadsághős volt, aki a messze emigrációból, Indiából, Ázsiából, Afrikából küldte hajórakományzámmal az általa megszerzett ritkaságokat.

Ha kinyitjuk ezeket a fiókokat, akkor a legtöbb állatbőrön ott van a név: gyűjtötte Xantus János. És ennek a nagy magyarnak a szelleme lebeg itt, mintegy újabb utakra, lelkes és fáradhatatlan utakra buzdítva azokat, akik ebben az épületben dolgoznak.

— Lassankint csak talpra állunk, — mondja Éhik Gyula dr. — Természetesen az elvesztett időt pótolni nem lehet, de a lelkesedés sok mindenen segít. Mi a legkisebb eredménynek is tudunk örülni és ez is nagyon fontos. Mert eredményeink vannak már, a főépületben ott látható a hatalmas bálnakoponya, a fehér orrszarvú és még sok minden, ami nem régen került ki innen.

Éhik dr. mutogatja a szekrényeket, a különböző trofeákat és állatbőröket. És

30.000 madárőr

És nézzük csak meg Greschik Jenő dr. osztályát, a muzeumi madarak tanyahelyét. Egész hangárszerű helyiség, lakattal elzárt, fiókos szekrények a falak mellett és a közepén, ha kihúzzunk egy-egy fiókot, az üvegek alatt ott láthatók a madárőrök, idegen országbeliek és hazaiak. Rengeteg lehet itten, azt már megérzi az ember az első pillanatban, ahogy belépett a helyiségbe. Greschik dr. elmosolyodik:

— Igen, nagyon sok van belőlük. Ugy hozzávetőlegesen is van vagy harmincezer példány! Kitömésre csak egy-egy fajta kerül, a többi itt őrizzük ezekben a fiókokban.

Egyiket a másik után húzza ki: óriási,

közben elmeséli, mit szeretne legelőbb elérni. Remek állatbőrök vannak itten, egy zsiráfnak impozáns bőre, óriáskigyó gúnyája és egy elefánt-bőr, amelyik unikum-számba megy. Ezt Horthy Jenő hozta messze Afrikából és Éhik Gyula most azon tervezget, hogy ezt fogják legközelebb kidolgozni.

— Nem is olyan kis munka, — mondja nevetve, — mintahogy azt gondolnák: Előbb megcsináljuk kicsibe a modelljét, mint valami szobrot. Ezután következik a munka nagyobbik része, gipszből felrakni a részletes mintát. Számításom szerint ennél az óriási állatbőrnel száz mázsa gipszre lesz szükségünk. Természetesen külön vasváz is lesz és a mikor elkészülünk a gipszmintával, akkor következik maga a forma, a negatív. Ha pedig már áll az öntvény, akkor ráhúzzuk magát a bőrt.

Nem lesz könnyű feladat, mert az óriás-elefánt bőre ugyancsak nehéz.

Csak az avatottak tudják, milyen híres a budapesti csiga-gyűjtemény. De kiállítani, a szűk hely miatt, jóformán alig lehet valamit. Pedig vannak itten olyan példányok, amilyenekkel a külföldi múzeumok sem dicsekedhetnek. Soós Lajos dr. osztályigazgató gyűjti a csigákat és ő mutatta meg azokat a példányokat, amelyek Japánból kerültek ide. Jóformán tenyérnyi nagy, rózsaszínű csigaházak ezek, amelyek azzal dicsekedhetnek, hogy család történetük legalább ötmillió esztendőre tekinthet vissza. Alig van pár példány belőlük a földön, mert azon a helyen, ahonnan egy japán halász felhozta ezeket a csigaházakat, azóta is hiába kutatnak. Az értékük természetesen nagyon nagy, de a büszkeség mégis csak nagyobb, hogy nálunk vannak.

ma már kihaltak számító erdélyi keselyűk, vízimadarak, vándormadarak és ragadozók mérhetetlen sokasága. Az egyik fiókban fogolyszerű, de annál jóval nagyobb példányok.

— Ezt még Bíró Lajos hozta magával, új-guineai fogolyfajta. A legérdekesebb madarak közé tartoznak, mert a tojásait nem önmaguk keltik ki, hanem a nap melegére bízzák a kiköltést. Fészükre levél- és növényhulladékot tesznek és rábizák a napra az életet hozó melegítést.

Minden madárnak története van itten, mindegyik érdekes, meglepő, s a sok érdekességből egyetlen példányt se láthat a nagyközönség.